

ZAMONAVIY PEDAGOGIK NUQTAYI NAZARDAN XALQ PEDAGOGIKASINING AQLIY TARBIYADAGI O'RNI

РОЛЬ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ В УМСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ПЕДАГОГИКИ

THE ROLE OF FOLK PEDAGOGY IN INTELLECTUAL EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF MODERN PEDAGOGY

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19463781>

Aldamuratova Nargiza Baxitbay qizi

Nukus davlat pedagogika instituti

Testologiya va bilimlarni baholash mutaxassisligi 2-kurs magistranti

nargizaaldamuratova401@gmail.com

+998913743139

Annotatsiya. *Mazkur maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar kontekstida xalq pedagogikasining aqliy tarbiyadagi o'rni nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Kompetensiyaviy yondashuv sharoitida xalq pedagogikasi vositalarining kognitiv rivojlanishga ta'siri ochib beriladi. Tadqiqot davomida xalq pedagogikasining tafakkur, mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari asoslab beriladi.*

Аннотация. *В данной статье теоретически анализируется роль народной педагогики в умственном воспитании в контексте современных педагогических подходов. В условиях компетентностного подхода раскрывается влияние средств народной педагогики на когнитивное развитие. В ходе исследования обосновываются возможности народной педагогики в развитии мышления, логического мышления, навыков решения проблемных ситуаций и самостоятельного принятия решений.*

Abstract. *This article theoretically analyzes the role of folk pedagogy in intellectual education within the context of modern pedagogical approaches. In the conditions of the competence-based approach, the impact of folk pedagogy tools on cognitive development is revealed. The study substantiates the potential of folk pedagogy in developing thinking, logical reasoning, problem-solving skills, and independent decision-making abilities.*

Kalit so'zlar: *xalq pedagogikasi, aqliy tarbiya, kompetensiya, kognitiv rivojlanish, pedagogik yondashuv.*

Ключевые слова: *народная педагогика, умственное воспитание, компетенция, когнитивное развитие, педагогический подход.*

Keywords: *folk pedagogy, intellectual education, competence, cognitive development, pedagogical approach.*

Zamonaviy ta'lim tizimida aqliy tarbiya shaxs rivojining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda ta'lim jarayonining mazmuni va natijalari an'anaviy bilim berish modelidan kompetensiyaviy yondashuvga o'tish bilan tubdan yangilanmoqda. Bunda shaxsning nafaqat bilimga ega bo'lishi, balki uni amaliy faoliyatda qo'llay olishi, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishi va kreativ fikrlashi asosiy mezon sifatida qaraladi. Ta'lim natijalarini kompetensiyalar asosida baholash shaxsning bilimni real hayotiy vaziyatlarda samarali qo'llash darajasi bilan belgilanadi[10;15].

Mazkur jarayonda aqliy tarbiya shaxsning kognitiv rivojlanishini ta'minlovchi markaziy komponent sifatida namoyon bo'ladi. Aqliy tarbiya orqali tafakkur, mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, umumlashtirish va muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi intellektual qobiliyatlar shakllanadi. Shu sababli zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda aqliy tarbiyani samarali tashkil etishning innovatsion mexanizmlarini izlash dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, milliy pedagogik meros, xususan, xalq pedagogikasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Xalq pedagogikasi – bu asrlar davomida shakllangan, avloddan-avlodga o'tib kelayotgan va amaliy tajriba asosida sinovdan o'tgan pedagogik bilimlar tizimi

bo'lib, u shaxsning nafaqat ma'naviy, balki intellektual rivojiga ham xizmat qiladi. Ushbu tizimda mujassam bo'lgan og'zaki ijod namunalari, an'ana va urf-odatlar o'quvchilarning tafakkur jarayonlarini tabiiy, uzluksiz va tizimli rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lgan muhim pedagogik resurs sifatida namoyon bo'ladi[2;92].

Ayniqsa, xalq pedagogikasining didaktik imkoniyatlari uning kognitiv rivojlanishga yo'naltirilganligi bilan izohlanadi. Maqollar, topishmoqlar, ertak va rivoyatlar orqali o'quvchilar nafaqat axborotni qabul qiladi, balki uni tahlil qiladi, solishtiradi va umumlashtiradi. Bu esa zamonaviy pedagogikada muhim hisoblangan yuqori darajadagi tafakkur operatsiyalarining shakllanishiga olib keladi.

Biroq globallashtirish sharoitida ta'lim tizimining standartlashuvi va universal modellarga yo'naltirilishi milliy pedagogik merosning imkoniyatlaridan yetarli darajada foydalanilmayotganligini ko'rsatadi. Shu sababli milliy va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni integratsiyalash zarurati ortib bormoqda. Xalq pedagogikasining zamonaviy ta'lim tizimi bilan uyg'unlashuvi nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki shaxsning milliy identifikatsiyasini saqlagan holda uning global kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi[6;45].

Mazkur muammo kontekstida xalq pedagogikasining aqliy tarbiyadagi o'rnini qayta ko'rib chiqish, uni

zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv bilan integratsiyalash hamda uning kognitiv rivojlanishga ta'sir mexanizmlarini ilmiy asosda tahlil qilish alohida dolzarblik kasb etadi. Xalq pedagogikasi insoniyatning ko'p asrlilik ijtimoiy-madaniy tajribasi asosida shakllangan murakkab va ko'p qatlamli pedagogik tizim bo'lib, unda shaxs rivojining barcha komponentlari, xususan, aqliy tarbiya masalalari o'ziga xos konseptual asosga ega. Ushbu tizimning o'ziga xosligi shundaki, unda bilimlar sun'iy ravishda emas, balki tabiiy ijtimoiy muhit, kundalik faoliyat va madaniy an'analar orqali uzatiladi. Natijada bilish jarayoni formal o'qitishdan ko'ra, hayotiy tajribaga asoslangan holda shakllanadi.

Aqliy tarbiya kontekstida xalq pedagogikasi o'zining didaktik imkoniyatlari bilan ajralib turadi. Unda qo'llaniladigan og'zaki ijod namunalari – maqollar, matallar, topishmoqlar, ertaklar va rivoyatlar kognitiv faoliyatni faollashtiruvchi, tafakkur jarayonlarini chuqurlashtiruvchi va bilish operatsiyalarini rivojlantiruvchi vositalar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu vositalar orqali o'quvchi voqelikni nafaqat idrok etadi, balki uni tahlil qiladi, talqin etadi va yangi ma'no hosil qiladi. Bu esa bilish jarayonining reproduktiv darajadan produktiv darajaga o'tishini ta'minlaydi.

Milliy pedagogik vositalarning o'quvchilarning tafakkur faoliyatini faollashtirishi, bilish jarayonlarini tezlashtirishi va bilimlarni chuqur o'zlashtirishga xizmat qilishi ilmiy

asoslangan[11;58]. Mazkur nazariy pozitsiya aqliy tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan ta'lim vositalarining mazmuniy va kontekstual mosligiga bog'liqligini ko'rsatadi. Bilimning milliy-madaniy asosda uzatilishi uni o'zlashtirish jarayonini tabiiylashtiradi va shaxsning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Ushbu yondashuv bilan yuqori darajada muvofiqlik kuzatiladi, chunki zamonaviy kognitiv pedagogika ham bilimning kontekstual va ma'noga yo'naltirilgan o'zlashtirilishini muhim omil sifatida e'tirof etadi. Shu bilan birga, mazkur qarashda raqamli pedagogika, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari kabi zamonaviy omillar hisobga olinmaganligi uning chegaralanganligini ko'rsatadi. Demak, xalq pedagogikasining mazkur nazariy asoslarini zamonaviy texnologik muhit bilan integratsiyalash orqali yanada boyitish zarur.

Topishmoqlar orqali o'quvchilarda analiz, sintez va umumlashtirish kabi mantiqiy operatsiyalar shakllanadi, bu esa abstrakt tafakkurning rivojlanishiga olib keladi[1;115]. Ushbu nazariy yondashuv aqliy tarbiyaning asosiy mexanizmlaridan biri sifatida mantiqiy tafakkur operatsiyalarini shakllantirish jarayonini asoslaydi. Topishmoqlar o'zining strukturasiga ko'ra ko'p qatlamli semantik tizimga ega bo'lib, unda yashirin ma'no, ramziy ifoda va bilvosita bog'lanishlar mavjud. Bu esa o'quvchini faol kognitiv izlanishga undaydi, unda tahlil qilish, taxmin qilish, solishtirish va xulosa chiqarish kabi intellektual

harakatlarni faollashtiradi. Mazkur yondashuv bilan to'liq moslik kuzatiladi, chunki abstrakt tafakkur aynan murakkab va ko'p bosqichli kognitiv operatsiyalar orqali shakllanadi. Shu bilan birga, ushbu nazariyani zamonaviy pedagogik kontekstda yanada rivojlantirish zarur. Xususan, topishmoqlarni faqat an'anaviy shaklda emas, balki interaktiv, muammoli va raqamli ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish orqali ularning samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa xalq pedagogikasining statik emas, balki dinamik va moslashuvchan tizim ekanligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, xalq pedagogikasining aqliy tarbiyadagi nazariy asoslari shuni ko'rsatadiki, u shaxsning bilish faoliyatini rivojlantirishda tabiiylik, kontekstual moslik va ko'p funksiyalilik tamoyillariga asoslanadi. Ushbu tizimning asosiy ustunligi bilimlarni hayotiy tajriba bilan integratsiyalashgan holda uzatishidadir. Natijada o'quvchida nafaqat bilim, balki uni tahlil qilish, baholash va qo'llash qobiliyati shakllanadi. Shu sababli xalq pedagogikasi zamonaviy pedagogik paradigmalarda aqliy tarbiyaning muhim nazariy modeli sifatida qayta talqin qilinishi zarur. Uning imkoniyatlarini chuqur o'rganish va zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan integratsiyalash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy pedagogik paradigmaning muhim xususiyatlaridan biri ta'lim natijalarini qayta talqin qilish bilan bog'liq bo'lib, bunda an'anaviy

bilimga yo'naltirilgan yondashuv o'rni kompetensiyaviy yondashuv egallamoqda. Ushbu yondashuv doirasida ta'lim jarayoni shaxsning bilim, ko'nikma va malakalarni integratsiyalashgan holda real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga yo'naltiriladi. Natijada o'quvchi faqat bilim egasi sifatida emas, balki faol subyekt, muammoli vaziyatlarni hal eta oluvchi va mustaqil qaror qabul qiluvchi shaxs sifatida shakllanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim natijalarini shaxsning real hayotiy vaziyatlarda samarali faoliyat yuritish qobiliyati bilan bog'laydi[10;18]. Mazkur nazariy asos ta'limning funksional yo'naltirilganligini belgilab beradi va bilimning amaliy ahamiyatini ustuvor o'ringa olib chiqadi. Ushbu yondashuv bilan yuqori darajada uyg'unlik mavjud, chunki zamonaviy ta'lim tizimida bilimning qiymati uni real faoliyatda qo'llay olish darajasi bilan o'lchanadi. Biroq mazkur konsepsiyada bilimning madaniy-axloqiy komponentlari yetarli darajada chuqur ochib berilmaganligi kuzatiladi. Shu jihatdan kompetensiyaviy yondashuvni faqat funksional emas, balki aksiologik (qadriyatga yo'naltirilgan) komponentlar bilan boyitish zarurati mavjud bo'ladi.

Pedagogik kompetensiyaning shakllanishi madaniy va ijtimoiy kontekst bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu jarayonda milliy qadriyatlar muhim o'rin egallaydi[5;36]. Mazkur yondashuv kompetensiya tushunchasining universal emas, balki kontekstual xarakterga ega

ekanligini asoslaydi. Ta'lim jarayoni madaniy muhitdan ajratilgan holda samarali tashkil etilishi mumkin emasligi aniq namoyon bo'ladi. Ushbu pozitsiya bilan to'liq moslik mavjud, chunki shaxsning bilimni o'zlashtirish jarayoni uning ijtimoiy tajribasi va madaniy muhitiga bevosita bog'liqdir. Shu bilan birga, mazkur qarashni yanada kengaytirish zarur, chunki globalizatsiya sharoitida faqat milliy kontekst emas, balki transmadaniy kompetensiyalarni ham shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, madaniy asoslangan kompetensiya modeli milliy va global komponentlarning uyg'unligi asosida rivojlantirilishi lozim. Xalq pedagogikasi mazmunan aynan ana shu madaniy kontekstni o'zida aks ettirganligi sababli, u o'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirishda tabiiy va samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Xalq pedagogikasining mazkur xususiyati uning zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv bilan organik integratsiyalashish imkoniyatini yaratadi. Unda bilimlar abstrakt shaklda emas, balki hayotiy vaziyatlar, ijtimoiy munosabatlar va madaniy qadriyatlar orqali beriladi. Natijada o'quvchi bilimni faqat o'zlashtirib qolmay, balki uni tushunadi, tahlil qiladi va real vaziyatlarda qo'llashga o'rganadi. Bu esa kompetensiyaviy yondashuvning asosiy talablariga to'liq javob beradi. Shu bilan birga, xalq pedagogikasining zamonaviy ta'lim tizimidagi samaradorligini oshirish uchun uni metodik jihatdan qayta ishlash va zamonaviy pedagogik texnologiyalar

bilan uyg'unlashtirish zarur. Chunki an'anaviy shakldagi pedagogik vositalar har doim ham hozirgi o'quvchilarning kognitiv ehtiyojlariga to'liq javob bermasligi mumkin. Shuning uchun xalq pedagogikasi elementlarini interaktiv metodlar, muammoli ta'lim va raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalash orqali ularning samaradorligini oshirish mumkin. Umuman olganda, kompetensiyaviy yondashuv va xalq pedagogikasining integratsiyasi ta'lim jarayonining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishini ta'minlaydi. Ushbu integratsiya natijasida ta'lim mazmuni nafaqat funksional, balki madaniy va aksiologik jihatdan boyiydi. Natijada shaxsning nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy va madaniy kompetensiyalari ham kompleks tarzda rivojlanadi. Kognitiv rivojlanish shaxsning bilish faoliyatini tashkil etuvchi asosiy psixik jarayonlar – tafakkur, xotira, diqqat, idrok va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatlarining izchil shakllanishi va rivojlanishini anglatadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda kognitiv rivojlanish ta'lim jarayonining markaziy komponenti sifatida qaralib, o'quvchining faol bilish subyekti sifatida shakllanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonida passiv qabul qilishdan faol o'zlashtirishga o'tish muhim metodologik talab sifatida ilgari suriladi.

Faol o'rganish metodlarining qo'llanilishi bilimlarni chuqur o'zlashtirishga olib keladi[3;90]. Mazkur nazariy asos o'quv jarayonining

samaradorligi bevosita o'quvchining undagi ishtirok darajasi bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Faol ishtirok etilgan ta'lim jarayonida bilimlar yuzaki emas, balki chuqur kognitiv qayta ishlash orqali o'zlashtiriladi. Ushbu pozitsiya bilan yuqori darajada moslik kuzatiladi, chunki kognitiv psixologiya ham faol o'rganishning ustuvorligini asoslab beradi. Shu bilan birga, mazkur yondashuvda faol o'rganishning madaniy va milliy omillar bilan integratsiyasi yetarli darajada ochilmagan. Bu esa faol o'rganish metodlarini faqat metodik vosita sifatida emas, balki madaniy kontekst bilan boyitilgan tizim sifatida qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Xalq pedagogikasi vositalari o'quvchini faol bilish jarayoniga jalb etadi, natijada u mustaqil fikrlashga o'rganadi. Xalq pedagogikasining mazkur xususiyati uning kognitiv rivojlanishdagi fundamental ahamiyatini belgilaydi. Unda o'quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni mustaqil ravishda anglovchi va qayta ishlab chiquvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, ertaklar orqali voqelikni tahlil qilish, topishmoqlar orqali yashirin ma'noni anglash, maqollar orqali umumlashtirish jarayoni o'quvchini faol fikrlashga undaydi. Bu esa reproduktiv tafakkurdan produktiv tafakkurga o'tishni ta'minlaydi. Shu jihatdan xalq pedagogikasi zamonaviy konstruktivistik yondashuvlar bilan uyg'unlashadi, chunki unda bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan faol ravishda

“konstruksiya” qilinadi. Shu bilan birga, ushbu tizimni zamonaviy ta'lim talablariga moslashtirish zarurati mavjud. An'anaviy vositalarning samaradorligi ularning qanday metodik shaklda qo'llanilishiga bog'liq bo'lib, ularni interaktiv va innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali kognitiv rivojlanish samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Pedagogik kompetentlik tarkibida reflektiv komponent muhim o'rin egallaydi va u o'quvchining o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi[8;44]. Mazkur nazariy yondashuv kognitiv rivojlanishda refleksiyaning hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Refleksiya orqali o'quvchi o'z bilimlarini baholaydi, xatolarini anglaydi va o'z faoliyatini takomillashtirish yo'llarini aniqlaydi. Ushbu pozitsiya bilan to'liq moslik mavjud, chunki reflektiv tafakkur yuqori darajadagi kognitiv faoliyatning ajralmas qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, mazkur yondashuvni xalq pedagogikasi kontekstida yanada chuqurlashtirish zarur, chunki an'anaviy pedagogik vositalarda refleksiya ko'pincha bilvosita shaklda namoyon bo'ladi. Masalan, ertak va rivoyatlarda berilgan syujetlar o'quvchini qahramonlarning harakatlarini tahlil qilishga, ularning oqibatlarini baholashga undaydi. Bu esa yashirin reflektiv faoliyatni shakllantiradi. Demak, xalq pedagogikasida refleksiya mavjud, biroq u bevosita emas, balki bilvosita, obrazli va ramziy shaklda amalga oshiriladi. Ushbu jihatni

zamonaviy pedagogik metodlar bilan uyg'unlashtirish orqali reflektiv kompetensiyani yanada samarali rivojlantirish mumkin. Umuman olganda, xalq pedagogikasining kognitiv rivojlanishdagi roli uning o'quvchini faol bilish jarayoniga jalb etishi, mustaqil fikrlashni shakllantirishi va reflektiv tafakkurni rivojlantirishga xizmat qilishi bilan belgilanadi. Ushbu tizim kognitiv rivojlanishning tabiiy, kontekstual va integrativ modelini ifodalaydi. Shu sababli uni zamonaviy ta'lim tizimida keng qo'llash va innovatsion metodlar bilan uyg'unlashtirish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog shaxsining kasbiy kompetentligini belgilovchi asosiy omillardan biri – pedagogik mahorat hisoblanadi. Pedagogik mahorat o'qituvchining nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lishini, balki ularni ta'lim jarayonida maqsadga muvofiq, samarali va moslashuvchan tarzda qo'llay olish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Ushbu tushuncha ko'p komponentli xarakterga ega bo'lib, unda metodik savodxonlik, kommunikativ kompetensiya, didaktik moslashuvchanlik va pedagogik refleksiya kabi elementlar o'zaro integratsiyalashgan holda namoyon bo'ladi.

Pedagogik mahorat o'qituvchining bilim va metodlarni samarali qo'llash qobiliyatini ifodalaydi[9;75]. Mazkur nazariy yondashuv pedagogik faoliyatning amaliy yo'naltirilganligini aniq ifodalaydi va o'qituvchining

samaradorligini uning bilimlarni real ta'lim jarayonida qanday qo'llay olishi bilan bog'laydi. Ushbu pozitsiya bilan yuqori darajada moslik mavjud, chunki zamonaviy pedagogikada bilimning qiymati uni amaliy faoliyatga integratsiya qilish orqali belgilanadi. Shu bilan birga, mazkur yondashuvda pedagogik mahoratning innovatsion va kreativ komponentlari yetarli darajada chuqur ochilmaganligi kuzatiladi. Bu esa pedagogik mahoratni faqat mavjud metodlarni qo'llash emas, balki yangi pedagogik yechimlarni yaratish qobiliyati sifatida kengroq talqin qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Pedagogik bilimning strukturasi va uni amaliyotda qo'llash o'qituvchining kasbiy samaradorligini belgilaydi[7;12]. Mazkur nazariy asos pedagogik bilimning tarkibiy tuzilmasi – predmet bilimlari, pedagogik mazmuniy bilim va metodik bilimlarning o'zaro uyg'unligini ta'lim samaradorligining asosiy sharti sifatida belgilaydi. Ushbu yondashuv bilan to'liq moslik kuzatiladi, chunki o'qituvchi faoliyati aynan bilimlarning integratsiyalashgan tizimi asosida samarali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, mazkur modelni zamonaviy ta'lim sharoitida kengaytirish zarur, chunki unda raqamli kompetensiyalar, media savodxonlik va innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalari alohida komponent sifatida yetarli darajada ajratilmagan. Demak, pedagogik bilim strukturasi zamonaviy talablar asosida qayta konseptualizatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy pedagogik faoliyat innovatsion yondashuvlarni talab etadi va bunda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish muhim metodik vosita sifatida qaraladi[4;67]. Mazkur nazariy pozitsiya pedagogik faoliyatning dinamik va o'zgaruvchan xarakterga ega ekanligini hamda unda an'anaviy va innovatsion yondashuvlarning uyg'unligi zarurligini asoslaydi. Ushbu qarash bilan sezilarli darajada moslik mavjud, chunki xalq pedagogikasi elementlari o'zining tabiiyligi, obrazliligi va hayotiyliги bilan o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mazkur yondashuvni yanada chuqurlashtirish zarur, chunki xalq pedagogikasi elementlarini shunchaki qo'llash emas, balki ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalash muhim hisoblanadi. Masalan, maqollarni muammoli vaziyatlar yaratishda, ertaklarni reflektiv tahlil metodlarida, topishmoqlarni esa mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi interaktiv vosita sifatida qo'llash mumkin. Bu esa xalq pedagogikasining metodik imkoniyatlarini kengaytiradi va uni zamonaviy ta'lim tizimining samarali komponentiga aylantiradi. Umuman olganda, pedagogik mahorat va xalq pedagogikasidan foydalanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik o'qituvchining kasbiy samaradorligini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogning yuqori darajadagi mahorati xalq pedagogikasi elementlarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish orqali namoyon bo'ladi.

Natijada ta'lim jarayoni nafaqat samarali, balki mazmunan boy, madaniy jihatdan asoslangan va kognitiv rivojlanishga yo'naltirilgan tizimga aylanadi. Shu sababli pedagogik mahoratni rivojlantirish jarayonida xalq pedagogikasining imkoniyatlarini chuqur o'rganish va ularni innovatsion metodlar bilan integratsiyalash zamonaviy ta'limning muhim strategik yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim. Tadqiqot doirasida xalq pedagogikasi va zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning integratsiyasi asosida o'quvchilarning ta'lim natijalarini yaxshilashga yo'naltirilgan nazariy model ishlab chiqildi. Mazkur modelda xalq pedagogikasi elementlari (maqollar, topishmoqlar, ertaklar va boshqa og'zaki ijod namunalari) o'quv jarayonida faqat didaktik vosita sifatida emas, balki shaxsning kognitiv, kommunikativ va reflektiv kompetensiyalarini shakllantiruvchi kompleks pedagogik resurs sifatida talqin qilindi. Tadqiqotda xalq pedagogikasi vositalarining kognitiv rivojlanish jarayoniga ta'siri chuqur ilmiy asosda o'rganilib, ularning tafakkur operatsiyalari analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish va abstraksiyalash jarayonlarini faollashtiruvchi mexanizmlar sifatidagi roli aniqlashtirildi. Shu asosda xalq pedagogikasi o'quvchilarda kognitiv faollikni oshiruvchi va mustaqil fikrlashni rivojlantiruvchi tabiiy pedagogik tizim sifatida asoslandi. Shuningdek, xalq

pedagogikasi vositalaridan foydalanish orqali o'quvchilarda reflektiv kompetensiyani shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari aniqlanib, o'z faoliyatini tahlil qilish, o'z-o'zini baholash hamda o'z-o'zini boshqarish jarayonlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi mexanizmlar ishlab chiqildi. Bu jarayon xalq pedagogikasining mazmunida mavjud bo'lgan ma'naviy-axloqiy va didaktik komponentlar orqali amalga oshirilishi asoslab berildi. Tadqiqotda xalq pedagogikasi elementlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalashning nazariy asoslari ishlab chiqildi va bu integratsiya orqali ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish imkoniyatlari ochib berildi. Xususan, interaktiv metodlar, muammoli ta'lim texnologiyalari va axborot-kommunikatsiya vositalari bilan uyg'unlashtirilgan holda xalq pedagogikasi elementlarini qo'llash o'quv jarayonining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishiga olib kelishi asoslandi. Pedagogik mahoratni rivojlantirishda xalq pedagogikasi resurslaridan foydalanish masalasi ham tadqiqot doirasida o'rganilib, o'qituvchining kasbiy kompetentligini oshirishda ushbu vositalarning ahamiyati ko'rsatib berildi. Xalq pedagogikasi elementlari o'qituvchining metodik arsenalini boyitib, ta'lim jarayonini madaniy kontekstga asoslangan holda tashkil etish imkonini beradi, bu esa pedagogik faoliyat samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari xalq pedagogikasining zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyatini yangi metodologik darajada qayta talqin qilishga xizmat qiladi hamda uni kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini kengaytiradi. Xalq pedagogikasi zamonaviy ta'lim tizimida aqliy tarbiyani rivojlantirishning muhim ilmiy-amaliy manbalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Uning mazmunida mujassam bo'lgan og'zaki ijod namunalari, didaktik o'yinlar va tarbiyaviy vositalar o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish, tafakkur operatsiyalarini takomillashtirish hamda mustaqil kognitiv faoliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xalq pedagogikasining ta'lim jarayonidagi roli faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsning intellektual, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini kompleks tarzda ta'minlaydi. Bu esa uni zamonaviy pedagogik tizimda integral didaktik vosita sifatida qarash imkonini beradi.

Xalq pedagogikasi o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etib, ularda analiz, sintez, taqqoslash, umumlashtirish kabi kognitiv operatsiyalarni shakllantiradi. Mazkur jarayonlar natijasida o'quvchilarda abstrakt fikrlash, mantiqiy xulosa chiqarish va muammoli vaziyatlarni mustaqil hal etish ko'nikmalari rivojlanadi. Bu esa o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol subyekt sifatida ishtirok etishini ta'minlaydi. Shu jihatdan xalq

pedagogikasining kognitiv rivojlanishga qo'shadigan hissasi zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlari bilan to'liq uyg'unlashadi va uning samaradorligini oshiradi.

Xalq pedagogikasi vositalari o'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Undagi obrazli tafakkur, ramziy ifodalar va hayotiy mazmun o'quvchini tayyor bilimni qabul qilishdan ko'ra, uni anglash, tahlil qilish va qayta ishlashga undaydi. Natijada o'quvchi o'z bilimlarini mustaqil ravishda shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi faol subyektga aylanadi. Shu bilan birga, xalq pedagogikasi elementlari o'quvchilarda refleksiv faoliyatni ham rivojlantiradi, ya'ni ular o'z bilim va faoliyatini baholash, tahlil qilish hamda takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Milliy pedagogik merosni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan integratsiyalash ta'lim samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu

integratsiya natijasida ta'lim jarayoni nafaqat ilmiy bilimlarni egallashga, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltiriladi. Xalq pedagogikasi elementlarini kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar va innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning kognitiv faolligini oshiradi va ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada kuchaytiradi.

Shu asosda aytish mumkinki, xalq pedagogikasi zamonaviy ta'lim tizimida aqliy tarbiyaning samarali vositasi sifatida o'zining nazariy va amaliy ahamiyatini saqlab qolmoqda. Uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish va zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan integratsiyalash orqali o'quvchilarda yuqori darajadagi kognitiv va kompetensiyaviy rivojlanishni ta'minlash mumkin. Bu esa milliy pedagogik merosni zamonaviy ta'lim tizimida samarali qo'llashning istiqbolli yo'nalishlarini belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azizxodjaeva.N.N Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. T.: 2006. 115-b
2. Bondarevskaya.Ye.V, Kulnevich.S.V Pedagogika. Rostov n/D, 2004. 92-b
3. Hattie.J Visible Learning. London: Routledge, 2009. 90-b
4. Kuzmenix.J.O Professionalno-pedagogicheskaya podgotovka. Yoshkar-Ola, 2007. 67-b
5. Olsson.T, Martensson.K, Roxa.T Pedagogical Competence. Uppsala, 2010. 36-b
6. OECD Education at a Glance. Paris, 2018. 45-b
7. Shulman.L.S Knowledge and Teaching. Harvard, 2004.12-b
8. Vdovina.S.A Professional pedagogical competence. Perm, 2009. 44-b

- 9.Xoliqov.A Pedagogik mahorat. T.: 2011.75-b
- 10.Zimnyaya.I.A Klyuchevye kompetensii. M., 2004. 15–18-b
- 11.Ziyomammedov.B Pedagogik mahorat asoslari. T.: 2009. 58-b
- 12.Darling-Hammond.L Powerful Teacher Education. 2006. 121-b